

STALINGRADSKÁ BITKA NA STRÁNKACH DENNÍKA SLOVÁK (AUGUST 1942 – FEBRUÁR 1943)

MATÚŠ MAJERČÁK

Stupeň, forma, ročník štúdia: Mgr., denná, 1.

Študijný program: história

Konzultant: doc. PhDr. Ľubica Harbuľová, CSc.

Kľúčové slová: Stalingradská bitka (1942 – 1943), Stalingrad, denník *Slovák*, dobová tlač.

Stalingradská bitka, odohrávajúca sa od augusta 1942 do februára 1943 bola jednou z najväčších, najkrvavejších a zároveň najvýznamnejších bitiek druhej svetovej vojny. Dobytie Stalingradu, významného priemyselného centra na Volge, patrilo medzi ciele nemeckej letnej ofenzívy, ktorej úlohou bol prienik na Kaukaz a prevzatie kontroly nad miestnymi ropnými poliami. Útok na mesto zahájila na konci augusta 1942 VI. armáda generála F. Paulusa a IV. tanková armáda generála H. Hotha, za podpory mohutných bombardovacích zväzov Luftwaffe. Po rýchlom obsadení predmestí zastavil postup oddielov Wehrmachtu v polovici septembra 1942 tvrdý odpor jednotiek Červenej armády v rozvalinách centra mesta a bojové operácie nadobudli charakter ťažkých a vyčerpávajúcich pouličných bojov.

Bitku o Stalingrad monitorovala svetová tlač a pravidelne prinášala najnovšie informácie o vývoji situácie a priebehu bojov v meste. Náležitú pozornosť venovala bojom o Stalingrad aj Slovenská dobová tlač, pričom za najmienkotvornejšie periodikum, vychádzajúce v danom období na Slovensku, môžeme považovať denník *Slovák*.¹

Po prvýkrát sa informácia o postupe nemeckých oddielov smerom na Stalingrad objavila v denníku *Slovák* 22. augusta 1942, v krátkom článku *Nové útočné operácie na východe*. Oficiálna správa Oberkommanda der Wehrmacht² z 21. augusta 1942, ktorú noviny prebrali, okrem iného informovala, že „Medzi Donom a Volhou stoja nemecké oddiely teraz už južne od Stalingradu. Prvá obranná línia Sovietov južne od Stalingradu bola už prerazená.“ (Nové útočné operácie..., 1942, s. 2). Správu Oberkommanda der Wehrmacht dopĺňal aj komentár denníka, podľa ktorého „Silná činnosť nemeckej vzdušnej zbrane v tomto bojovom priestore pripúšťa úsudok, že sa tam budú v najbližších dňoch odohrávať väčšie udalosti.“ (Nové útočné operácie..., 1942, s. 2). V mapovaní situácie pri Stalingrade pokračoval *Slovák* aj 25. augusta 1942, pričom opätovne informoval o postupe nemeckých armád (Nepriateľské obranné pozície..., 1942, s. 1) a úspechu nemeckých leteckých útokov. (Nemecké letecké útoky..., 1942, s. 2). Viac informácií však noviny priniesli až 26. augusta 1942, keď na titulnej strane informovali o prudkých útokoch Luftwaffe na mesto, ktoré „zapríčinily v zbrojovkách a vojenských objektoch veľké požiare a rozsiahle spustošenia.“ (Na najvyššom vrchole..., 1942, s. 1). *Slovák* 26. augusta 1942 publikoval aj článok *Nemecké pancierové kolóny už len 80 km od Stalingradu*, v ktorom sa okrem iného písalo: „Nebezpečenstvo, hroziace sovietskemu zbrojárskeму centru, Stalingrad, dosiahlo teraz svojho vrcholného bodu. Vyprázdenie Stalingradu je prevádzané v horúčnatom chvate. Zariadenia celých fabrik sú nakladané na dopravné prostriedky a prevážané do priemyselných podnikov na Urale. V sektore Kotelnikovo stoja nemecké pancierové kolóny už len 80 km

¹ Periodikum *Slovák* patrilo medzi najvýznamnejšie ústredné tlačové orgány Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Vychádzať začalo 16. januára 1919 v Ružomberku ako týždenník, neskôr trikrát do týždňa. V roku 1923 sa sídlom redakcie stala Bratislava. Od roku 1920 vychádzalo ako denník do 1. apríla 1945.

² Vrchné veliteľstvo Wehrmachtu.

vzdialené od Stalingradu a za posledných 24 hod. boli obránci Stalingradu vystavení neprestajným ťažkým útokom štúk.“ (Nemecké pancierové kolóny..., 1942, s. 1).

Útokmi Luftwaffe na mesto sa denník zaoberal aj 27. augusta 1942, keď napísal: „*Stalingrad v plameňoch – za 24 dní 2,505 sovietskych lietadiel zničených.*“ (Ďalší nemecký postup..., 1942, s. 1). Okrem toho informoval, že „*na Stalingrad, v ktorom zúria veľké požiare letecká zbraň vo dne i v noci útočila trhacími a zápalnými bombami.*“ (Zpráva nemeckej..., 1942, s. 1). Rovnakej téme sa Slovák opätovne venoval 28. augusta 1942 v článku *Neprestajný dážď bômb na utekajúcich bolševikov* (Neprestajný dážď bômb..., 1942, s. 2), aj 29. augusta 1942, v článku *Stalingrad bombardovaný vo dne v noci* (Stalingrad bombardovaný..., 1942, s. 1), pričom v oboch článkoch informoval o ťažkých materiálnych aj ľudských stratách Červenej armády a výrazných úspechoch Luftwaffe. Nasledujúceho dňa, 30. augusta 1942 denník publikoval prehľadovú správu, ktorá mapovala vtedajšiu situáciu na východnom fronte. Okrem iného sa v nej písalo: „*Nemecké útočné armády prerážajú na Stalingrad s tromi veľkými klinmi; od severu z priestoru medzi obidvoma riekami a západne od železničnej línie Stalingrad - Moskva, od juhu z oblasti medzi Donom a Salom pozdĺž železničnej línie Stalingrad - Proletarskaja - Krasnodar a od niekoľkých dní aj bezprostredne k východu, keď si nemecké útočné divízie vynútili prechod cez Don. Osud Stalingradu, tejto mohutnej pevnosti je však, ako to posudzujú vojenské miesta v Berlíne, už spečatený.*“ (Cez Kaukaz k južnému pobrežiu..., 1942, s. 2). Slovák taktiež priniesol správy o nemeckých útokoch na opevnenia Červenej armády v priestore Stalingradu aj o pokračovaní útokov Luftwaffe na mesto. (Ďalšie nepriateľské postavenie..., 1942, s. 1).

Informácie o výraznom postupe Wehrmachtu priniesli noviny 1. septembra 1942 na titulnej strane. V článku *Nemecké vojská už len 25 km od Stalingradu* Slovák publikoval oficiálnu správu Oberkommanda der Wehrmacht z 31. augusta 1942, podľa ktorej „*Južne od Stalingradu prelomily nemecké vojská nepriateľské pozície, rozprášili mocné sovietske sily a stoja 25 km južne od mesta, v ktorom nočné útoky leteckej zbrane vyvolaly rozsiahle požiare.*“ (Nemecké vojská..., 1942, s. 1). Denník ďalej informoval, že „*Nemecké pechotné divízie prelomily odvážnym útokom silne vybudované pozície a prenikly hlboko do opevneného systému. V tomto pevnostnom systéme rozvinuly sa tvrdé boje so zaryte sa brániacimi nepriateľskými skupinami. Bolševici bránili tvrdošijne bunker za bunkerom. Nepriateľ bol však ničivo porazený. Straty nepriateľa sú ťažké, korisť vojnového materiálu všetkého druhu vysoká.*“ (Boj o Stalingrad..., 1942, s. 2). Vlastný pohľad na vývoj situácie pri Stalingrade publikoval Slovák 4. septembra 1942, v článku *Pred pádom Stalingradu*. Okrem iného sa v ňom spomínalo: „*Pozornosť tlače celej Európy smeruje v týchto dňoch k Stalingradu, ktorému možno predpovedať skorý pád. Dobytie Stalingradu bude potom možno hodnotiť ako jeden z najväčších úspechov tohto leta na východnom fronte, lebo bolševici bránia ho s nasadením všetkých síl, keďže jeho strata bude pre nich znamenať stratu hrádze, ktorá hatila rozvíjajúci sa postup nemeckých vojsk.*“ (Pred pádom..., 1942, s. 1). Denník prebral aj oficiálnu vojenskú správu Oberkommanda der Wehrmacht z 3. septembra 1942, ktorá oznamovala, že „*Pred Stalingradom nemecké a rumunské vojská v spolupráci s leteckou zbraňou vyhnali nepriateľa zo silne opevnených bunkerových postavení. Protiútoky boli odrazené.*“ (Zpráva nemeckej..., 1942, s. 1). Vo vlastnom hodnotení situácie pokračoval Slovák aj 5. septembra 1942, keď na titulnej stránke vyjadril svoje presvedčenie, že „*Všetky posledné udalosti na východnom fronte svedčia o tom, že boj o Stalingrad vstupuje do poslednej fázy.*“ (Boje v západných predmestiach..., 1942, s. 1). Z hľadiska vývoja bojov pri Stalingrade však bola dôležitejšia vojenská správa Oberkommanda der Wehrmacht zo 4. septembra 1942, ktorú denník publikoval 5. septembra 1942. Okrem iného sa v nej písalo, že „*Útok na Stalingrad postúpil včera aj k západným predmestiam. Hoci reťaz okolo Stalingradu je už od niekoľkých dní uzavretá a nemecké oddiely docielily, že toto mesto je od všetkých dôležitých spojení - s výnimkou ciest východne od Volgy, vedúcich na Ural - odrezané, sovietske oddiely vo svojom urputnom odpore predsa len ďalej pokračujú. O každý meter pôdy v bezprostrednom predpolí Stalingradu sa tvrdo bojuje.*“ (Stále bližšie k centru..., 1942, s. 1). Správa ďalej uvádzala, že sa oddielom Wehrmachtu podarilo získať dôležité pozície na severe aj juhu od mesta. (Stále bližšie k centru..., 1942, s. 1).

V období od 6. septembra 1942 do 11. septembra 1942 Slovák významnejšie informácie o situácii pri Stalingrade nepriniesol. Čiastočná zmena nastala až 12. septembra 1942, kedy titulná stránka deníka priniesla článok *Južne od Stalingradu dosiahli Nemci Volgu*, v ktorom sa okrem iného konštatovalo: „*Na pevnostnom bojisku Stalingradu bitka pokračuje. V tvrdých bojoch boli prelomené pev-*

nostné zariadenia južne od mesta a teraz už aj tam bola dosiahnutá Volga. Odbremeňovacie útoky nepriateľa stroskotaly.“ (Južne od Stalingradu..., 1942, s. 1). Okrajovo sa denník dotkol aj problematiky civilného obyvateľstva mesta, keď napísal: „veľká časť civilného obyvateľstva Stalingradu bojuje dovedna s vojskom.“ (V Stalingrade bojuje..., 1942, s. 4). Dňa 16. septembra 1942 publikoval Slovák na titulnej stránke článok *Domové a pouličné boje v Stalingrade*, v ktorom oznámil začiatok nemeckého útoku na samotný Stalingrad. Denník informoval, že „S viacerých strán proti Stalingradu prerážajú útočné klíny premohli sovietske obranné základne na pokraji mesta a natoľko ich ochromily, že teraz už mohly hroty nemeckých útokov vniknúť do samotného mesta. V Stalingrade sú už teraz nemecké oddiely v ťažkých domových a pouličných bojoch vo vnútri mesta.“ (Domové a pouličné boje..., 1942, s. 1). Nemecké jednotky mali do mesta prerážať súčasne so severu aj z juhu a zároveň odrážať protiútoky vojakov Červenej armády, ktorí „bojujú podľa Stalinovho rozkazu s krajnou rozhorčenosťou o každú pozíciu až do posledného muža.“ (Domové a pouličné boje..., 1942, s. 1). Situáciu v Stalingrade Slovák hodnotil 18. septembra 1942 slovami: „Pád Stalingradu sa všeobecne považuje iba za otázku krátkeho času. Už ani nepriateľ nemyslí, že by sa Stalingrad mohol zachrániť.“ (Pri Stalingrade sa bojuje najväčší..., 1942, s. 1). Závažnejšie informácie o vývoji bojov v meste však nepriniesol. Publikoval iba informáciu, podľa ktorej boli „pri Stalingrade nasadené pancierové vozy a delostrelectvo v miere doteraz nebývalej.“ (Pri Stalingrade sa bojuje najväčší..., 1942, s. 1). Článok zakončil tvrdením, že „Pevnosť Stalingrad už neexistuje (!!)“ (Pri Stalingrade sa bojuje najväčší..., 1942, s. 1). O priebehu pouličných bojov v meste informovali noviny v krátkosti až 20. septembra 1942, pričom oznámili, že „V boji o Stalingrad úspešne sa pokračuje i napriek tuhému odporu. V leteckých bojoch nad Stalingradom nepriateľ stratil 77 lietadiel.“ (Nad Stalingradom stratil..., 1942, s. 1). Podobné informácie priniesol denník aj 22. septembra 1942. Opätovne iba skonštatoval pokračovanie pouličných a leteckých bojov, poskytol však ich čiastočný opis, keď napísal: „Bolševici kládli v početných bunkerovite vybudovaných domoch, ktoré z väčšej časti už boli rozbité granátmi delostrelectva a bombami bojových lietadiel až do základov, tuhý odpor. Na niektorých úsekoch musel byť každý dom, každá hromada trosiek, dobytá nemeckými pešákmi a vyrvaný nepriateľovi.“ (Padly mestá..., 1942, s. 2). Absenciu významnejších správ z priebehu mestských bojov na konci septembra 1942 sa Slovák snažil čiastočne kompenzovať opisom ich charakteru a stavu, v ktorom sa Stalingrad v danom období nachádzal. Dňa 25. septembra 1942 denník napísal: „Vo vnútri mesta medzi horiacimi domami bojujúce nemecké oddiely získavajú na pôde krok za krokom. Štiplavý dym rozsiahlych požiarov zťažuje orientáciu na oblasti mesta. Ulice, ktoré s prevážnej časti nemajú spodnej stavy, za každého úderu granátu vyvíjajú vysoké fontány piesku a prachu.“ (Stalingradom zapadá..., 1942, s. 4). V podobných opisoch denník pokračoval aj 26. septembra 1942, keď informoval, že „Všade vo vnútri aj na pokraji mesta, ba aj na hlavnej ulici Leninovej, sú barikády postavené zo všetkých možných vecí: so zbytkov vozov, postelí, vriec s pieskom, dosák a ostnatého drótu. Vo vnútri mesta sú mnohé ulice už iba dymiacimi hromadami múrov. Vznikajú nové a nové požiare. Všade ležia kusy rozbitých lietadiel a bojových vozov. Neprejde ani jedna hodina bez leteckých útokov alebo delostreleckého ostreľovania.“ (Živá činnosť na všetkých..., 1942, s. 1). Do konca septembra 1942 už Slovák významnejšie správy o vývoji bojov v Stalingrade nepriniesol.

Nové informácie publikoval denník až 3. októbra 1942, pričom oznámil, že južná časť Stalingradu „je už skoro úplne v nemeckých rukách“ (Stalingrad - meno pre..., 1942, s. 4), zatiaľ čo na severe sa viedli ťažké boje „o tamojšie veľké 3 fabriky, o robotnícku kolóniu Rykov o veľmi rozsiahly bitúnok a o takzvanú spartakovskú štvrť.“ (Stalingrad - meno pre..., 1942, s. 4). Následne, v snahe čiastočne zakryť neúspechy Werhmachtu pri dobývaní mesta, zhodnotil Slovák situáciu nasledovne: „Stalingrad sám o sebe, tak zdôrazňujú nemecké vojenské kruhy ďalej, viac už nie je strategickým cieľom, ale už len menom pre dymiace trosky. Preto nemecké vedenie vojny, tak vyhlasujú v Berlíne, si môže dovoliť na území mesta Stalingradu ďalej plánovite podnikat' svoje útoky.“ (Stalingrad - meno pre..., 1942, s. 4). O rozsiahlom bombardovaní severnej priemyselnej časti mesta písali noviny aj 4. októbra 1942, kedy konštatovali, že „Vzduch v tejto bojovej oblasti je naplnený hustým dymom z horiacich trosiek. Nemecké oddiely ležia na predsunutých postaveniach bezprostredne oproti sovietskym vojakom, zašancovaným v bunkeroch a pivniciach zrúcaných domov.“ (Rozhodujúci význam..., 1942, s. 1). Obrat v bojoch o Stalingrad hlásil Slovák 10. októbra 1942, pričom uviedol: „nastal obrat v tom

smere, že po dosiahnutí cieľa, ktorým bolo dobytie jadra mesta a preniknutie k Volge, nepotrebujú ostatné mesto dobýjať pechota a pionieri, lebo na to postačia ťažké a najťažšie delostrelectvo, ktoré tam boli medzitým dopravené a ktoré ničia všetko, čo ešte z mesta zostalo.“ (Obrat v bojoch..., 1942, s. 4). Napriek tomu denník informoval o pokračovaní bojov v priemyselnej časti mesta, nasadení nemeckých tankov či nočných leteckých útokoch. (Obrat v bojoch..., 1942, s. 4). Nové správy zo Stalingradského bojiska priniesla titulná stránka denníka až 17. októbra 1942. Článok *Blíži sa katastrofa Stalingradu* pritom oznamoval, že „Zo Stalingradu sa oznamujú nové veľké úspechy Nemcov, ktorí vo svojich rukách majú už dve tretiny mesta a bojujú o posledné dôležité objekty severnej časti mesta, takže sa množia znaky blížiacej sa katastrofy.“ (Blíži sa katastrofa..., 1942, s. 1). Podľa vojenskej správy Oberkommando der Wehrmacht z 15. októbra 1942, ktorú Slovák prebral, sa mali oddiely Wehrmachtu dostať až k Volge a „v tvrdošijných pouličných bojoch dobyť severnú časť továrenského predmestia s veľkou továrňou na traktory Džeržinský.“ (Blíži sa katastrofa..., 1942, s. 1). V závere článku Slovák informoval, že „Boje pokračujú teraz o ďalšie dve veľké továrne, a to Červený október a o Červené barikády a veľkú zbrojovku. Továrne sú silne opevnené a sovietsky vojaci ich urputne bránia. V rukách sovietskych obrancov však je už len severný diel mesta.“ (Beznádejná situácia..., 1942, s. 1). Správy o nemeckých útokoch na priemyselnú časť Stalingradu zo 16. októbra 1942 priniesol denník aj 18. októbra 1942, pričom oznámil: „nemecké oddiely sa priblížily k terénu továrne na delá Červená barikáda. Ide o priestorovo rozsiahle pole trosiek priemyselných hál, dielni, koľajníc, strojového zariadenia, ktoré poskytuje vskutku chaotický obraz.“ (Situácia na stalingradskom..., 1942, s. 1). Viac informácií o priebehu bojov v továrenskej oblasti mesta však Slovák podal až 20. októbra 1942, kedy informoval: „V severnej časti Stalingradu bol 17. októbra rozhodnutý rozhorčený zápas o továrňu na delá Červená barikáda vybudovanú na silnú pevnosť. Nemeckí vojaci najprv vnikli do južnej časti a potom od západu do rozsiahleho priemyselného obvodu továrne.“ (Dobytie „Červenej barikády“..., 1942, s. 4). Továreň mala byť dobytá po ťažkých bojoch za podpory Luftwaffe a delostrelectva. Počas bojov o továreň boli zároveň ostreľované aj delostrelecké batérie Červenej armády na východnom brehu Volgy, ktoré preto nemohli do bojov zasiahnuť. (Dobytie „Červenej barikády“..., 1942, s. 4). Situáciu v meste ďalej sledovalo aj vydanie Slováka z 25. októbra 1942. Denník pritom uverejnil článok *Posledné dni Stalingradu*, ktorý mapoval priebeh udalostí z 23. októbra 1942. Okrem iného sa v ňom písalo: „V Stalingrade v piatok zaútočili Nemci na ruiny hutného závodu „Červený október“ a na ulice, ktoré sa k nemu pripájajú od severu.“ (Posledné dni..., 1942, s. 4). Obsadená pritom mala byť väčšia časť podniku a oddiely Wehrmachtu mali aj na tomto mieste preniknúť k Volge. (Posledné dni..., 1942, s. 4). Do konca októbra 1942 už denník významnejšie informácie z bojov v Stalingrade neposkytol.

Podobná situácia panovala aj na začiatku novembra 1942. V správach Slováka v tomto období dominovala predovšetkým téma bojov v Severnej Afrike (Rommelov úspešný..., 1942, s. 1), zatiaľ čo bojom v Stalingrade boli venované iba strohé články, ktoré hovorili o bombardovaní východného brehu Volgy, pokračovaní pouličných bojov v meste či aktivitách Luftwaffe. (Boj o Stalingrad..., 1942, s. 4). Čiastočná zmena nastala až 7. novembra 1942, kedy noviny publikovali článok *Boje o Stalingrad*, v ktorom sa konštatovalo: „V priemyselnej štvrti Stalingradu, ako oznamuje hlavné veliteľstvo brannej moci, 4. november priniesol živé boje úderných oddielov. Bolševici na ruinách vytvorili veľký oporný bod. V tvrdých bojoch bolo toto dôležité postavenie zaujaté.“ (Boje o Stalingrad..., 1942, s. 4). Nasledujúceho dňa, 8. novembra 1942 už Slovák hlásil: „V oblasti Stalingradu iba miestne boje.“ (V oblasti Stalingradu..., 1942, s. 1). Väčšiu pozornosť však opätovne venoval severoafriekému bojisku. (Rommel dostal..., 1942, s. 1). Významnejšie správy o priebehu bojov v meste neprišlo ani vydanie Slováka zo 17. novembra 1942. Napriek tomu poskytlo opis územia, ktoré bolo v danom období v rukách obrancov Stalingradu. Denník napísal: „V Stalingrade nemecká bojová činnosť smeruje proti úzkemu pobrežnému pásu pri Volge, ktorý je ešte v rukách nepriateľa. Tento priestor, vytrvale bránený sovietskym delostrelectvom, je len niekoľko sto metrov široký a pár kilometrov dlhý. Je to v podstate blok rozstrieľaných domov, ktoré dávajú možnosť obrany.“ (Nemecké a talianske vojská..., 1942, s. 1).

Dňa 19. novembra 1942 sa začala operácia Uran³ útokmi Donského a Juhozápadného frontu. Slovákom o jej začiatku informoval 21. novembra 1942 iba v krátkosti, keď napísal: „*Na donskom fronte vedie rumunské a nemecké vojsko tvrdé boje proti silným nepriateľským pancierovým a pechotným útokom.*“ (Zpráva nemeckej brannej..., 1942, s. 2). Následne, dňa 20. novembra 1942 zaútočili aj jednotky Stalingradského frontu, o čom denník 22. novembra 1942 napísal: „*Južne od Stalingradu a na Kalmyckej stepi nepriateľ nastúpil do útoku s veľkými, tankmi podporovanými silami. Jedna motorizovaná skupina bola pritom zničená. Aj na dolnom Done trvajú ďalej rozhorčené boje nemeckých a rumunských vojsk.*“ (Nemecká frontová..., 1942, s. 1). Okrem toho sa však zmienil, že „*Nemecké vedenie nepochybuje o tom, že ani tieto odbremeňovacie útoky soviетov nestretnú sa s úspechom.*“ (Strategické postavenie Osi..., 1942, s. 2). Situáciu pri Stalingrade mapoval Slovákom aj 24. novembra 1942 v článku *Tvrde boje južne od Stalingradu a vo veľkom oblúku Donu*, v ktorom iba krátko konštatoval: „*Južne od Stalingradu vo veľkom donskom ohybe trvajú tvrdé obranné boje proti silným sovietskym útokom.*“ (Tvrde boje južne od Stalingradu..., 1942, s. 1). Nedostatok správ o vývoji bojov a zároveň neúspechy vojsk Osi sa denník snažil zakryť tvrdením, že „*Pri bojoch takéhoto druhu nemecká spravodajská služba oznamuje podrobnosti o priebehu bojov až vtedy, keď určité výsledky sú už dosiahnuté. Preto nemecké spravodajstvo sa chová voči sovietskym správam, ktoré chcú hlásiť počiatočné úspechy, úplne zdržanlivo. V Berlíne však nijako nezastierajú, že pri sovietskych útokoch južne od Stalingradu a vo veľkom donskom ohybe ide o silnú sovietsku ofenzívu proti nemeckorumunským postaveniam.*“ (Tvrde boje južne od Stalingradu..., 1942, s. 1). Navzdory ofenzíve Červenej armády sa však mali zlepšiť pozície jednotiek Wehrmachtu v Stalingrade „*obsadením ďalších domových blokov.*“ (Situácia na východnom fronte..., 1942, s. 2). Dňa 23. novembra 1942 sa pri meste Kalač stretli jednotky Juhozápadného frontu s jednotkami Stalingradského frontu, čím sa uzavrelo obkľúčenie vojsk Osi v Stalingrade. V správach Slováka z 25. novembra 1942 sa však táto informácia neobjavila. Nasledujúceho dňa, 26. novembra 1942 už denník hlásil, že bola *Sovietska ofenzíva zastavená*, pričom rovnomenný článok len konštatoval pokračovanie ťažkých bojov, predovšetkým však vyzdvihoval vysoké straty Červenej armády. Nezmiňoval sa však o stratách vojsk Osi ani o vývoji situácie na bojisku. (Sovietska ofenzíva..., 1942, s. 1). Do konca novembra 1942 už Slovákom významnejšie informácie z bojov Stalingradskej bitky nepriniesol. Opakovane len prinášal správy hlásajúce pokračovanie bojov či odrazenie útokov Červenej armády, pričom sa najviac snažil vyzdvihnúť jej neúspechy, ako vysoké materiálne a ľudské straty alebo počty zajatcov z jej radov. Ako príklad môže poslúžiť oficiálna správa Oberkommandu der Wehrmacht, ktorú denník prebral 29. novembra 1942, kde sa okrem iného spomínalo: „*Medzi Volgou a Donom, vo veľkom ohybe Donu a v Stalingrade stroskotaly opäť v rozhorčených bojoch ťažké útoky nepriateľa. Protiletadlové delostrelectvo a bitevní letci zasiahli účinne do pozemných bojov a zničili 34 sovietskych pancierových bojových vozov. Podľa doterajších správ stratil nepriateľ od 20. do 27. novembra medzi Volgou a Donom 319 pancierových bojových vozov. Okrem toho bolo zničených 26 diel a zajatých vyše 2000 zajatcov.*“ (Zpráva nemeckej..., 1942, s. 1).

Zmena v obsahu spravodajstva Slováka nenastala ani na začiatku decembra 1942. Po dlhšej dobe (Situácia na východnom..., 1942, s. 2), však vydanie novín z 1. decembra 1942 aspoň v krátkosti spomenulo situáciu priamo v Stalingrade, kde mala prebiehať „*iba miestna bojová činnosť.*“ (Zpráva nemeckej brannej..., 1942, s. 1). Podobne o bojoch v meste informoval denník aj 4. decembra 1942, keď konštatoval: „*Bojom v samotnom Stalingrade pripadá opäť iba miestny význam. Sovietske nárazy boli odrazené.*“ (Ťažisko sovietskych útokov..., 1942, s. 1). Na zastavenie nemeckých protiútokov pri Stalingrade Slovákom nepriamo upozornil dňa 5. decembra 1942, keď oznámil: „*Pokračujú v rozhorčených obranných bojoch medzi Volgou a Donom stroskotaly opakované silné útoky soviетov za vysokých strát.*“ (Stabilizovanie bojovej činnosti..., 1942, s. 1). Pri obranných bojoch malo byť zničených 36 tankov a získané „*stovky zajatcov, zbrane a iná korisť.*“ (Stabilizovanie bojovej činnosti..., 1942, s. 1). Krátke informácie o vývoji bojov pri Stalingrade denník priniesol aj 11. decembra 1942. Článok *Aktívne nemecké útoky na východnom fronte*, ktorý vypovedal o udalostiach z 9. de-

³ Vojenská operácia Červenej armády, ktorej cieľom bolo oslobodiť mesto a obkľúčiť nemecké oddiely v Stalingrade.

cembra 1942, sa však obsahovo neodlišoval od článkov, ktoré noviny publikovali v predchádzajúcom období. Opakovane len hlásil: „*V oblasti Stalingradu, predovšetkým na sever od mesta, trvaly ťažké boje s nezmenenou prudkosťou. Pri odvrátení sovietskych útokov a pri úspešných nemeckých protináporoch bolo zničených 50 panciernikov, takže v tejto oblasti stratili sovieti za posledné dva dni 104 panciernikov.*“ (Aktívne nemecké útoky..., 1942, s. 1). Významnejšie správy týkajúce sa Stalingradskej bitky priniesol Slovák až 20. decembra 1942, kedy uviedol, že „*Ohniskami dnešných bojov podľa vyhlásenia vojenských kruhov v Berlíne sú boje v priestore Stalingradu a na strednom donskom úseku. Pri Stalingrade pokračujú tvrdé boje.*“ (Tvrdé boje od Kaukazu..., 1942, s. 1). V samotnom meste mala byť situácia „*taká ako prv*“ (Tvrdé boje od Kaukazu..., 1942, s. 1), pričom mali pokračovať boje „*menších síl*“ (Tvrdé boje od Kaukazu..., 1942, s. 1). V mapovaní situácie pri Stalingrade pokračovalo aj vydanie novín z 22. decembra 1942, v obsiahlom článku *Ťažké boje v oblasti Volgy a Dona*. Okrem iného sa v ňom písalo: „*Sovietska ofenzíva na strednom Done trvala aj v posledných 24 hodinách s nezmenšenou prudkosťou. Proti obranným postaveniam, držaným nemeckými, talianskymi a rumunskými divíziami pri Done, podnikli sovieti masové útoky streleckých divízií a pancierových brigád. Napriek sile sovietskeho dosadenia bojových síl podarilo sa soviетom dosiahnuť iba miestnych úspechov na jednotlivých miestach.*“ (Ťažké boje v oblasti Volgy..., 1942, s. 2). Červená armáda pritom mala mať „*neobyčajne vysoké straty na ľuďoch a materiále.*“ (Ťažké boje v oblasti Volgy..., 1942, s. 2). Ťažké boje trvali aj v priestore medzi Volgou a Donom, kde mali jednotky Červenej armády obnoviť „*tvrdší, panciernikmi podporované útoky na nemecké a predovšetkým talianske postavenia.*“ (Ťažké boje v oblasti Volgy..., 1942, s. 2). Aj v tomto priestore však malo dôjsť ku dosiahnutiu „*jednotlivých miestnych úspechov.*“ (Ťažké boje v oblasti Volgy..., 1942, s. 2). Informácie o priebehu bojov z 21. decembra, publikoval Slovák 23. decembra 1942, pričom uviedol, že „*Nemecké, rumunské a talianske vojská stály v ťažkých obranných bojoch v oblasti Volgy - Dona. Straty bolševikov značne stúpili.*“ (Boje na Done pokračujú..., 1942, s. 2). Pozornosť však denník venoval aj bojom v Stalingrade, kde „*21. decembra panovala miestna bojová činnosť, ktorá prebiehala úspešne pre nemecké vojská.*“ (Boje na Done pokračujú..., 1942, s. 2). Obranné boje vojsk mocností Osi pri Stalingrade hlásili noviny aj 30. decembra 1942, kedy opätovne informovali, že „*Pri pokračovaní svojich útokov medzi Volgou a Donom a vo veľkom ohybe Donu utrpeli bolševici opäť mimoriadne ťažké straty, takže sa im nepodarilo, okrem minimálnych úspechov na niektorých miestach, dosiahnuť dajaký postup.*“ (Úspešné obranné boje..., 1942, s. 4).

Úspešné nemecké obranné boje hlásil Slovák aj 1. januára 1943, pričom tradične vyzdvihol „*neobyčajne vysoké a krvavé straty, ktoré pri tom sovieti mali.*“ (Úspešné nemecké obranné..., 1943, s. 1). V podobnom duchu uverejnil denník aj komentár k dovtedajšiemu priebehu zimnej ofenzívy Červenej armády, podľa ktorého: „*Doterajšie miestne úspechy mohli si sovieti vykúpiť iba za cenu naozaj úžasných krvavých obetí a práve tak veľkých strát na materiály.*“ (Úspešné nemecké obranné..., 1943, s. 1). Informácia, týkajúca sa strát armád mocností Osi však opätovne absentovala. Ťažké boje pritom mali prebiehať „*o Stalingrad a v priestore medzi Volgou a Donom.*“ (Úspešné nemecké obranné..., 1943, s. 1). Informácia venovaná situácii v Stalingrade sa v novinách objavila až 5. januára 1943. Obsahovala však iba krátke konštatovanie, podľa ktorého: „*Pri Stalingrade a v Stalingrade nedošlo k významnejším bojovým akciám.*“ (Nová situácia na..., 1943, s. 2). Tvrdé boje mali pokračovať v priestore medzi Volgou a Donom, kde sa „*soviетom podarilo obsadiť niekoľko menších obcí na severnom brehu Dona.*“ (Nová situácia na..., 1943, s. 2). Významnejšie správy venované Stalingradskej bitke Slovák nepriniesol ani 9. januára 1943, opätovne iba v krátkosti informoval: „*V priestore Donu a severozápadne od Stalingradu boli nemecké vojská v ťažkých, avšak úspešných obranných bojoch s mocnými pešimi a pancierovými silami soviетov. Protiútokom odrazily nepriateľa na rozličných miestach, spôsobily mu vysoké straty a zničili 32 pancierových vozidiel.*“ (Márne útoky soviетov..., 1943, s. 2). V spravodajstve denníka v tomto období dominovala predovšetkým téma úspešnej nemeckej ponorkovej vojny (Plávajúce oporné body..., 1943, s. 1), zatiaľ čo informácie o kriticknej situácii síl mocností Osi, obklúčených v Stalingrade, úplne absentovali. *Ďalšie obrovské úspechy ponoriek* hlásil Slovák aj 13. januára 1943, avšak o situácii pri Stalingrade informoval len stručne. Červená armáda mala zaútočiť v priestore Stalingradu „*za nového dosadenia veľkých síl*“ (Odrazené sovietske útoky..., 1943, s. 1) a mala stratiť „*63 pancierových bojových vozov, 45 jedine pri Stalingrade.*“ (Odrazené sovietske útoky..., 1943, s. 1). Väčšiu pozornosť Stalingradskej bitke venoval den-

nik až 15. januára 1943, kedy napísal: „*Ťažisko bojov sa nachodilo opäť v oblasti Stalingradu, kde bolševici za 20-stupňového mrazu a ľadového vetra zúrivo útočili na nemecké postavenia, ktoré predtým prudko odstreľovali bubnovou paľbou. Napriek silnej pancierovej podpore boli bolševici všade odrazení s krvavými stratami.*“ (Boje na východnom fronte..., 1943, s. 2). Dňa 17. januára 1943 sa v správach Slováka objavila krátka zmienka, týkajúca sa obklúčených síl Osi v Stalingrade, ktorá čiastočne dokumentovala kritickú situáciu⁴, v ktorej sa v januári 1942 nachádzali. Okrem iného sa v nej spomínalo: „*V priestore Stalingradu naše vojská, ktoré tam stoja už od týždňov v hrdinskom obrannom boji proti nepriateľovi, útočiacemu zo všetkých strán, odrazily silné útoky nepriateľských peších a pancierových százov za veľkých strát bolševikov. Vedenie a vojsko podali tým opäť žiarivý príklad hrdinstva nemeckého vojska.*“ (Vyrovnanie medzi sovietskym útokom..., 1943, s. 1). Po dlhšom období, v ktorom sa denník vyjadroval k Stalingradskej bitke iba v krátkosti, prinieslo významnejšie správy z 21. januára 1943, až vydanie novín z 23. januára 1943. V snahe glorifikovať armády mocností Osi, uväznené v Stalingradskom kotly, ktoré na konci januára 1943 už stáli pred definitívnou porážkou, denník napísal: „*Nemecká armáda v oblasti Stalingradu pokračuje v hrdinskej obrane za najroztrpčenejších bojov.*“ (Masové a bezohľadné boje..., 1943, s. 1). Po prvýkrát Slovák priamo informoval aj o existencii samotného Stalingradského kotla a značnej prevahe Červenej armády, slovami: „*Nemecká bojová skupina v Stalingrade, tesne obkolesená protivníkom a tvrdošijne odporujúca silnému nepriateľskému tlaku, sviedla aj včera ťažké boje so sovietskymi, útočiacimi s veľkou presilou. Napriek hrdinskej obrane nemohli obrancovia Stalingradu zabrániť prielomu od západu, čo si vynútilo stiahnutie vlastných pozícií o niekoľko kilometrov.*“ (Masové a bezohľadné boje..., 1943, s. 1). Výraznú prevahu Červenej armády denník otvorene hlásil aj 24. januára 1943. V článku *Tuhý odpor obrancov Stalingradu*, venujúcemu sa udalostiam z 22. januára 1943, sa okrem iného písalo: „*Obrancovia Stalingradu kládli včera celý deň v heroickom zápole odpor prevahove silnému nepriateľovi. V boji zblízka bolo zničených 20 pancierových vozov. Hlboký nepriateľský prielom do obranného frontu bol podchytený iba za vypätia všetkých síl.*“ (Tuhý odpor obrancov..., 1943, s. 2). Kritickú situáciu vojsk Osi v Stalingrade naznačoval aj výrok „*Každý muž je tu pevnosťou*“ (Každý muž..., 1943, s. 2), ktorý mal vysloviť nemenovaný nemecký vojak. Rovnomenný článok pritom vykresľoval priebeh každodenných udalostí januára 1943 nasledovne: „*Hneď ráno začína tento pekelný tanec. Na každého muža, ktorí sa ukáže, strieľajú ostrostrelci. Bolševizmus sústredil proti mestu, pomenovaného podľa Stalina, ktoré sa stalo bojišťom s hromadou trosiek, všetko čo mal k dispozícii.*“ (Každý muž..., 1943, s. 2). Delostrelectvo Červenej armády malo bombardovať nemecké pozície tak ťažko, že nemal zostať „*ani kúsok pôdy, nezasiahnutý železom.*“ (Každý muž..., 1943, s. 2). Tejto „búrke“ mal však nemecký vojak čeliť „*tak hrdinsky, ako pred niekoľkými mesiacmi zdolal obranu protivníka, so železným srdcom v záplave železa.*“ (Každý muž..., 1943, s. 2). *Hrdinný a obetavý boj 6. armády v Stalingrade* noviny konštatovali aj 26. januára 1943. Článok informoval: „*V Stalingrade pripína 6. armáda v hrdinnom a obetavom boji proti mohutnej presile nesmrteľnú česť na svoje zástavy.*“ (Hrdinný a obetavý boj..., 1943, s. 1). Na tejto „sláve“ sa mali zúčastniť aj „*Sväzy rumunskej 20. pešej divízie a 1. jazdeckej divízie*“ (Hrdinný a obetavý boj..., 1943, s. 1), ktoré sa „*držaly so svojimi nemeckými kamarátmi až do posledného.*“ (Hrdinný a obetavý boj..., 1943, s. 1). Dňa 27. januára 1943 Slováč priniesol správu, podľa ktorej sa nemecké jednotky 6. armády „*pri ktorých sa nachádza popri rumunských divíziách aj menší chorvátsky sväz*“ (Na východnom fronte..., 1943, s. 1), mali sústrediť v južnej a strednej časti mesta a tam viesť „*nad'alej hrdinský odpor.*“ (Na východnom fronte..., 1943, s. 1). Okrem toho denník publikoval aj obsiahly propagandistický článok *Najväčší hrdinný epos svetových dejín*, s podtitulom *Bezpríkladné hrdinstvo obrancov Stalingradu*, ktorý reflektoval situáciu v meste z pohľadu nemeckej tlače. Obsahovo sa neodlišoval od správ publikovaných v predchádzajúcom období a jeho snahou bolo neodvratnú porážku vojsk Osi v Stalingrade vykresliť ako „*hrdinskú obeť*“ a „*nadľudský zápas, ktorý predstihuje všetko doteraz známe v dejinách.*“ (Najväčší hrdinný epos..., 1943, s. 2). Stručné informácie o vývoji bojov v meste priniesli noviny aj 28. januára 1943, pričom informovali, že sa „*čiasťky 6. armády, schopné ešte boja, utiahly hlbšie do trosiek mesta Stalingra-*

⁴ V januári 1943 získala Červená armáda v meste absolútnu vojenskú prevahu, pričom začala útočiť na jednotky mocností Osi, obklúčené v Stalingradskom kotly, ktoré v tom čase už trpeli vyčerpaním, hladom a mrazom.

du.“ (Boje v troskách..., 1943, s. 1). Vlastný pohľad na situáciu v meste publikoval Slovák 29. januára 1943 v článku *Radšej nebyť, ako byť otrokom*, v ktorom vyzdvihol „význam“ boja o Stalingrad. Denník napísal: „*Najlepšie si uvedomíme význam boja o Stalingrad, keď si sprítomníme význam obiet, ktoré priniesli vojaci, obkolesení pri Stalingrade. Nemci, Rumuni a Chorváti stoja tu bok po boku a skutkami dokazujú hodnotu novej európskej pospolitosti. Prvý raz v dejinách stojí národné soskupenie Germánov, Románov a Slovanov pred najťažšou skúškou dejín, v ktorej obstálo vzorne a hrdinsky.*“ (Radšej nebyť, ako..., 1943, s. 3). Správy o priebehu bojov v meste denník nepriniesol, otvorene však informoval o katastrofálnom stave jednotiek armád Osi obkľúčených v Stalingradskom kotly, slovami: „*Ďaleko od vlastných línií, nedostatočne zásobení potravinami a municiou sa bráni 6. nemecká armáda, jedna rumunská divízia a menšie jednotky rumunskej jazdy a chorvátskych dobrovoľníkov viac ako dva mesiace proti každodenným masovým útokom nepriateľa.*“ (Radšej nebyť, ako..., 1943, s. 3). V posledných dňoch januára 1943 v správach denníka Slovák dominovala predovšetkým téma výročia nástupu Adolfa Hitlera k moci (Desiate výročie prevzatia moci..., 1943, s. 1), zatiaľ čo „*v Stalingrade sa situácia nezmenila. Udatnosť obráncov zostáva nezlomená.*“ (Na juhu východného frontu..., 1943, s. 2).

Informáciu o kapitulácii generála poľného maršala F. Paulusa z 31. januára 1943 uverejnil denník 2. februára 1943. Krátka správa pritom informovala, že „*Nepriateľská presila zdolala za boja v Stalingrade južnú skupinu 6. armády, vedenú generálom poľným maršalom Paulusom, po vyše dvojmesačnej hrdinskej obrane.*“ (Japonská námorná..., 1943, s. 1). Napriek kapitulácii južnej skupiny 6. armády sa naďalej bránila severná skupina 6. armády, vedená generálom K. Streckeroom. (Japonská námorná..., 1943, s. 1). Jednotkám generála K. Streckera venovala pozornosť aj oficiálna správa Oberkommando der Wehrmacht z 1. februára 1943, ktorú Slovák uverejnil 3. februára 1943. Okrem iného sa v nej spomínalo: „*V Stalingrade nepriateľ zaútočil po najsilnejšej delostreleckej príprave na poslednú baštu obráncov na traktorový závod. V noci podarilo sa mu, keď naše hrdinsky bojujúce vojská už vystrieliť skoro celú muníciu, preraziť na viacerých miestach a rozlomiť doteraz súvislý obranný kruh.*“ (Rozhorčené boje..., 1943, s. 2). Obkľúčená severná skupina 6. armády sa vzdala 2. februára 1943. O jej kapitulácii denník nepriamo informoval 4. februára 1943 v článku *Zo Stalingradu niet ďalších správ...*, podľa ktorého: „*2. februára popoludní sa ohlásila vojensky krátkou iskrivou správou - sláva Führerovi, sláva Nemecku - severná skupina nemeckých bojových síl v Stalingrade. Na nemeckej strane preto od toho času mlčia zprávy zo Stalingradu.*“ (Zo Stalingradu niet..., 1943, s. 2). Článok však nevypovedal o priebehu posledných bojov, jeho jediným cieľom bola glorifikácia jednotiek 6. armády „*v boji o Stalingrad, ktorý prechádza do dejín.*“ (Zo Stalingradu niet..., 1943, s. 2). Definitívny koniec Stalingradskej bitky oznámil Slovák 5. februára 1943 na titulnej strane. Denník napísal: „*šiesta armáda pod vzorným vedením generála poľného maršala Paulusa, verná prísaha na svoju zástavu až do posledného dychu, podľahla presile nepriateľa a nepriazni pomerov.*“ (Stalingradskí hrdinovia..., 1943, s. 1). Článok *Stalingradskí hrdinovia* však priniesol aj informácie, ktoré sa v dovtedajšom spravodajstve Slováka neobjavili. Otvorene priznával neschopnosť Luftwaffe zabezpečiť obkľúčeným nemeckým jednotkám dostatočný prísun zásob či ponuky nemeckej kapitulácie, predložené už na začiatku januára 1943 Červenou armádou. (Stalingradskí hrdinovia..., 1943, s. 1). V rovnaký deň noviny uverejnili aj posledný článok venovaný bitke o Stalingrad, opätovne vyzdvihujúci „*hrdinský zápas*“ 6. armády, ktorého význam opísal nasledovne: „*Toto osudové mesto sa stalo hrobom mnohých stotisíc bolševikov. Tento zápas viazal sily 6 sovietskych armád. 6. armáda odrezala na tomto dôležitom uzle dopravy dôležitý sovietsky prísun, ktorý chyboval bolševikom v rozhodujúcom čase ich zúfalej zimnej ofenzívy na Done a Donci.*“ (Posledné údobie boja..., 1943, s. 2).

Dňa 19. novembra 1942 zahájila Červená armáda operáciu Uran, ktorej cieľom bolo oslobodenie Stalingradu a obkľúčenie nemeckých oddielov v meste, ktoré sa uzavrelo 23. novembra 1942, keď sa pri Kalači stretli jednotky Juhozápadného frontu s jednotkami Stalingradského frontu. Generál F. Paulus sa bez súhlasu A. Hitlera odmietol z obkľúčenia prebiť. Iniciatívu prebrala Červená armáda, ktorá začiatkom januára 1943 zahájila sa Stalingradský kotol sústredený mohutný útok. Nedostatočne zásobované a zdevastované jednotky VI. armády už na konci januára 1943 neboli schopné organizovaného protiútoku a hromadne sa vzdávali do rúk Červenej armády. Dňa 31. januára 1943 sa krátko po povýšení do hodnosti generála poľného maršala vzdal aj F. Paulus. Definitívne sa Stalingradská bitka skončila dňa 2. februára 1943, keď sa vzdala severná skupina VI. armády generála K. Streckera.

Denník *Slovák* pravidelne informoval o vývoji na východnom fronte. Prostredníctvom denníka bo-
la slovenská verejnosť informovaná o udalostiach v Stalingrade, nie však objektívne, ale tendenčne a
v mnohých prípadoch klamlivo a zavádzajúco. Táto skutočnosť bola určená faktom, že sa v danom
období nachádzalo navonok samostatné Slovensko v postavení satelitu nacistického Nemecka, čo
determinovalo aj interpretáciu udalostí odohrávajúcich sa na východnom fronte na stránkach sloven-
skej dobovej tlače.

Literatúra:

- Aktívne nemecké útoky na východnom fronte. In: *Slovák*, roč. XXIV, 11. 12. 1942, č. 284, s. 1.
 Beznádejná situácia Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 17. 10. 1942, č. 238, s. 1.
 Blíži sa katastrofa Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 17. 10. 1942, č. 238, s. 1.
 Boj o Stalingrad. In: *Slovák*, roč. XXIV, 1. 9. 1942, č. 198, s. 2.
 Boj o Stalingrad. In: *Slovák*, roč. XXIV, 3. 11. 1942, č. 252, s. 4.
 Boje na Done pokračujú s nezmenenou prudkosťou. In: *Slovák*, roč. XXIV, 23. 12. 1942, č. 294, s. 2.
 Boje na východnom fronte. In: *Slovák*, roč. XXV, 15. 1. 1943, č. 11, s. 2.
 Boje o Stalingrad. In: *Slovák*, roč. XXIV, 7. 11. 1942, č. 256, s. 4.
 Boje v troskách Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXV, 28. 1. 1943, č. 22, s. 1.
 Boje v západných predmestiach Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 5. 9. 1942, č. 202, s. 1.
 Cez Kaukaz k južnému pobrežiu Čierneho mora. In: *Slovák*, roč. XXIV, 30. 8. 1942, č. 197, s. 2.
 Ďalší nemecký postup na Kaukaze. In: *Slovák*, roč. XXIV, 27. 8. 1942, č. 194, s. 1.
 Ďalšie nepriateľské postavenie na Kaukaze dobyté. In: *Slovák*, roč. XXIV, 30. 8. 1942, č. 197, s. 1.
 Desiate výročie prevzatia moci Führerom. In: *Slovák*, roč. XXV, 30. 1. 1943, č. 24, s. 1.
 Dobytie „Červenej barikády“. In: *Slovák*, roč. XXIV, 20. 10. 1942, č. 240, s. 4.
 Domové a pouličné boje v Stalingrade. In: *Slovák*, roč. XXIV, 16. 9. 1942, č. 211, s. 1.
 Hrdinný a obetavý boj 6. armády v Stalingrade. In: *Slovák*, roč. XXV, 26. 1. 1943, č. 20, s. 1.
 Japonská námorná letecká zbraň potopila 2 spoj. bojové lode a 3 krížniky. In: *Slovák*, roč. XXV, 2. 2. 1943,
 č. 26, s. 1.
 Južne od Stalingradu dosiahli Nemci Volgu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 12. 9. 1942, č. 208, s. 1.
 Každý muž je tu pevnosťou. In: *Slovák*, roč. XXV, 24. 1. 1943, č. 19, s. 2.
 Márne útoky soviетov pri Ilmenskom jazere. In: *Slovák*, roč. XXV, 9. 1. 1943, č. 6, s. 2.
 Masové a bezohľadné boje na fronte dlhom 1000 km. In: *Slovák*, roč. XXV, 23. 1. 1943, č. 18, s. 1.
 Na juhu východného frontu trvajú rozhorčené boje. In: *Slovák*, roč. XXV, 31. 1. 1943, č. 25, s. 2.
 Na najvyššom vrchole kaukazského horstva veje ríšska vojnová vlajka. In: *Slovák*, roč. XXIV, 26. 8. 1942,
 č. 193, s. 1.
 Na východnom fronte od 19. novembra 1942 stratili soviети 1776 lietadiel. In: *Slovák*, roč. XXV, 27. 1. 1943,
 č. 21, s. 1.
 Nad Stalingradom stratil nepriateľ 77 lietadiel. In: *Slovák*, roč. XXIV, 20. 9. 1942, č. 215, s. 1.
 Najväčší hrdinný epos svetových dejín. In: *Slovák*, roč. XXV, 27. 1. 1943, č. 21, s. 2.
 Nemecká frontová zpráva. In: *Slovák*, roč. XXIV, 22. 11. 1942, č. 269, s. 1.
 Nemecké a talianske vojská v Tunise. In: *Slovák*, roč. XXIV, 17. 11. 1942, č. 264, s. 1.
 Nemecké letecké útoky pri Stalingrade. In: *Slovák*, roč. XXIV, 25. 8. 1942, č. 190, s. 2.
 Nemecké pancierové kolóny už len 80 km od Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 26. 8. 1942, č. 193, s. 1.
 Nemecké vojská už len 25 km od Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 1. 9. 1942, č. 198, s. 1.
 Neprestajný dážď bômb na utekajúcich boľševikov. In: *Slovák*, roč. XXIV, 28. 8. 1942, č. 195, s. 2.
 Nepriateľské obranné pozície pri Stalingrade prelomené. In: *Slovák*, roč. XXIV, 25. 8. 1942, č. 190, s. 1.
 Nová situácia na východnom fronte. In: *Slovák*, roč. XXV, 5. 1. 1943, č. 3, s. 2.
 Nové útočné operácie na východe. In: *Slovák*, roč. XXIV, 22. 8. 1942, č. 190, s. 2.
 Obrat v bojoch o Stalingrad. In: *Slovák*, roč. XXIV, 10. 10. 1942, č. 232, s. 4.
 Odrazené sovietske útoky. In: *Slovák*, roč. XXV, 13. 1. 1943, č. 9, s. 1.
 Padly mestá Terek a Vladimirovskij. In: *Slovák*, roč. XXIV, 22. 9. 1942, č. 216, s. 2.
 Plávajúce oporné body zvyšujú údernú silu ponoriek. In: *Slovák*, roč. XXV, 9. 1. 1943, č. 6, s. 1.
 Posledné dni Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 25. 10. 1942, č. 245, s. 4.
 Posledné údobie boja o Stalingrad. In: *Slovák*, roč. XXV, 5. 2. 1943, č. 29, s. 2.
 Pred pádom Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 4. 9. 1942, č. 201, s. 1.
 Pri Stalingrade sa bojuje najväčší boj tejto vojny. In: *Slovák*, roč. XXIV, 18. 9. 1942, č. 213, s. 1.

- Radšej nebyť, ako byť otrokom. In: *Slovák*, roč. XXV, 29. 1. 1943, č. 23, s. 3.
- Rommel dostal nové posily. In: *Slovák*, roč. XXIV, 8. 11. 1942, č. 257, s. 1.
- Rommelov úspešný protiútok. In: *Slovák*, roč. XXIV, 3. 11. 1942, č. 252, s. 1.
- Rozhodujúci význam pre výsledok vojny. In: *Slovák*, roč. XXIV, 4. 10. 1942, č. 227, s. 1.
- Rozhorčené boje južne od Ladožského jazera. In: *Slovák*, roč. XXV, 3. 2. 1943, č. 27, s. 2.
- Situácia na stalingradskom fronte. In: *Slovák*, roč. XXIV, 18. 10. 1942, č. 239, s. 1.
- Situácia na východnom fronte. In: *Slovák*, roč. XXIV, 24. 11. 1942, č. 270, s. 2.
- Situácia na východnom fronte. In: *Slovák*, roč. XXIV, 24. 11. 1942, č. 270, s. 2.
- Sovietska ofenzíva zastavená. In: *Slovák*, roč. XXIV, 26. 11. 1942, č. 272, s. 1.
- Stabilizovanie bojovej činnosti na východe. In: *Slovák*, roč. XXIV, 5. 12. 1942, č. 280, s. 1.
- Stále bližšie k centru Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 5. 9. 1942, č. 202, s. 1.
- Stalingrad - meno pre dymiace trosky. In: *Slovák*, roč. XXIV, 3. 10. 1942, č. 226, s. 4.
- Stalingrad bombardovaný vo dne v noci. In: *Slovák*, roč. XXIV, 29. 8. 1942, č. 196, s. 1.
- Stalingradom zapadá boľševická bašta. In: *Slovák*, roč. XXIV, 25. 9. 1942, č. 219, s. 4.
- Stalingradskí hrdinovia. In: *Slovák*, roč. XXV, 5. 2. 1943, č. 29, s. 1.
- Strategické postavenie Osi v oblasti Stredozemného mora. In: *Slovák*, roč. XXIV, 22. 11. 1942, č. 269, s. 2.
- Ťažisko sovietskych útokov je aj naďalej na strednom úseku frontu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 4. 12. 1942, č. 279, s. 1.
- Ťažké boje v oblasti Volgy a Dona. In: *Slovák*, roč. XXIV, 22. 12. 1942, č. 293, s. 2.
- Tuhý odpor obrancov Stalingradu. In: *Slovák*, roč. XXV, 24. 1. 1943, č. 19, s. 2.
- Tvrdé boje južne od Stalingradu a vo veľkom oblúku Donu. In: *Slovák*, roč. XXIV, 24. 11. 1942, č. 270, s. 1.
- Tvrdé boje od Kaukazu po Ilmenské jazero. In: *Slovák*, roč. XXIV, 20. 12. 1942, č. 292, s. 1.
- Tvrdé boje od Kaukazu po Ilmenské jazero. In: *Slovák*, roč. XXIV, 20. 12. 1942, č. 292, s. 1.
- Úspešné nemecké obranné boje. In: *Slovák*, roč. XXV, 1. 1. 1943, č. 1, s. 1.
- Úspešné obranné boje na východnom fronte. In: *Slovák*, roč. XXIV, 30. 12. 1942, č. 297, s. 4.
- V oblasti Stalingradu iba miestne boje. In: *Slovák*, roč. XXIV, 8. 11. 1942, č. 257, s. 1.
- V Stalingrade bojuje aj civilné obyvateľstvo. In: *Slovák*, roč. XXIV, 12. 9. 1942, č. 208, s. 4.
- Vyrovnanie medzi sovietskym útokom a nemeckou obranou. In: *Slovák*, roč. XXV, 17. 1. 1943, č. 13, s. 1.
- Zo Stalingradu niet ďalších správ... . In: *Slovák*, roč. XXV, 4. 2. 1943, č. 28, s. 2.
- Zpráva nemeckej brannej moci. In: *Slovák*, roč. XXIV, 1. 12. 1942, č. 276, s. 1.
- Zpráva nemeckej brannej moci. In: *Slovák*, roč. XXIV, 21. 11. 1942, č. 268, s. 2.
- Zpráva nemeckej brannej moci. In: *Slovák*, roč. XXIV, 26. 11. 1942, č. 272, s. 1.
- Zpráva nemeckej brannej moci. In: *Slovák*, roč. XXIV, 27. 8. 1942, č. 194, s. 1.
- Zpráva nemeckej brannej moci. In: *Slovák*, roč. XXIV, 4. 9. 1942, č. 201, s. 1.
- Živá činnosť na všetkých frontových úsekoch. In: *Slovák*, roč. XXIV, 26. 9. 1942, č. 220, s. 1.